

Koncepcja reformowania edukacji ukraińskiej w dziedzictwie pedagogicznym Omeliana Vyshnevskiego

*Нанівський Роман Семенович*¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2025	Освіта/Педагогіка	37.09(477)(092)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17641439>

Annotation. The Concept of Reforming Ukrainian Education in the Pedagogical Legacy of Omelian Vyshnevskiy The purpose of the article is to analyse the educational and didactic views of the well-known Ukrainian scholar and teacher of the late 20th – early 21st century, Omelian Vyshnevskiy. The article also presents research results based on the principles of science, history, consistency, and objectivity, as well as methods of historical and pedagogical analysis, which were applied to the process of restructuring education in Ukraine in the context of democratization.

Professor believed that it was important to create conditions for students to engage in independent activity, with the teacher acting as its organizer. In his academic work, he strongly opposed an overly information-heavy approach to education and emphasized the importance of expanding the active, practical component of the learning process. When outlining the key functions of education-informational, educational, and developmental. O. Vyshnevskiy also identified essential content and procedural characteristics, as well as underlying psychological principles. He consistently and persistently defended the issues of the content, functions, and principles of didactics, as well as the construction of the educational process based on tasks of varying levels of complexity, which make it possible to implement differentiation and contribute to the intellectual and spiritual development of students. Speaking about the main didactic principles, the scholar attempted to supplement the traditional principles with new foundations, determined by the demands of contemporary social requirements

Keywords: Omelian Vyshnevskiy, Ukrainian pedagogy, education, teaching principles, knowledge.

¹ Нанівський Р.С., доцент кафедри іноземних мов гуманітарно-соціального спрямування Національного університету «Львівська політехніка», 79013, м.Львів, вул. С. Бандери 55, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3256-8886>, roman.s.nanivskiy@lpnu.ua

Концепція реформування української освіти в педагогічній спадщині Омеляна Вишневського

Анотація. Мета статті – проаналізувати освітньо-дидактичні погляди відомого українського вченого-педагога кінця ХХ – початку ХХ ст. Омеляна Вишневського, а також наведено результати дослідження, що спирається на принципи науковості, історизму, системності, об'єктивності і методах історико-педагогічного аналізу в перебудові навчально-виховного процесу в Україні на основі демократизації.

Професор вбачав в забезпеченні умов для самостійної діяльності учня, організатором якої повинен виступати учитель. В науковій діяльності науковець різко виступав проти надмірної інформативної спрямованості едукції, відстоював потребу розширювати діяльнісний компонент освітнього процесу. Розкриваючи функції процесу освіти (інформативну, виховну, розвивальну), О. Вишневський вказав на змістові і процесуальні ознаки, психологічні засади тощо. Він послідовно і наполегливо відстоював проблематику змісту, функцій і принципів дидактики, побудову освітнього процесу на основі завдань різного рівня складності, які дають змогу реалізовувати диференціацію та сприяти інтелектуальному і духовному розвитку учнів. Ведучи мову про основні дидактичні принципи, вчений зробив спробу доповнити традиційні принципи новими засадами, зумовленими вимогами сучасного соціального замовлення.

Ключові слова: Омелян Вишневський, українська педагогіка, едукція, принципи навчання, освітній процес, знання.

Wstęp

Sformułowanie problemu i uzasadnienie znaczenia. Profesor Omelian Vyshnevskiy na zawsze pozostał w historii współczesnej ukraińskiej pedagogiki jako twórca teorii współczesnej edukacji Ukrainy. Jednakże naukowiec poświęcił wiele uwagi kwestiom edukacji i dydaktyki. W jego naukowym dorobku pozostały prace dotyczące wizji rozwoju procesu edukacyjnego i wskazówki na sposoby demokratyzacji, a także rozważania nad głównymi funkcjami edukacji. Te aspekty poglądów naukowych znanego ukraińskiego nauczyciela wymagają analizy, gdyż stanowią jeden z licznych wyrazów różnorodnego rozwoju ukraińskiej myśli pedagogicznej na przełomie XX-XXI wieku.

Sformułowanie celu artykułu – koncepcja reformowania edukacji ukraińskiej w dziedzictwie pedagogicznym znanego ukraińskiego pedagoga końca XX i początku XXI wieku, profesora Omeliana Vyshnevskiego.

Analiza najnowszych badań i publikacji. W źródłach literackich można znaleźć wiele naukowych artykułów poświęconych analizie poglądów pedagogicznych Omeliana Vyshnevskiego. W szczególności badania naukowe M. Haliva, który w swoich pracach ujawnił światopoglądowe, metodologiczne i aksjologiczne podstawy twórczości naukowej i pedagogicznej naukowca w której naukowiec przedstawia autorską wizję głównych kierunków rozwoju ukraińskiej nauki pedagogicznej [3-5]. M. Haliv zauważa, że kluczowymi pozycjami w pedagogicznych wizjach naukowca są „Bóg”, „Naród”, „Wolność”. Zatem zastosowanie mechanizmu uzasadniania i realizacji pracy edukacyjnej w spuściźnie O. Vyshnevskiego,

zdaniem uczonego, opiera się na czynnikach naturalno-genetycznych, historyczno-kulturowych oraz na wymaganiach współczesności [5, s. 21–22]. W pracach naukowych M. Haliva, H. Lialiuik znajdujemy również analizę wkładu profesora w sformułowanie podstaw teoretycznych oraz podstaw merytorycznych i proceduralnych „pedagogiki rozwojowej”, co ma znaczenie w przygotowaniu współczesnego nauczyciela w kierunku jego kształcenia i rozwoju jako osobowości [6, s. 31]. Wnioski M. Haliva pozostają aktualnymi wobec poglądów O. Vyshnevskiego na temat potrzeby w odrodzeniu autentycznej ukraińskiej pedagogiki [4, s.24]. Naukowiec zauważa, że profesor podkreślił potrzebę ożywienia związku ukraińskiej pedagogiki z mentalną i narodową tradycją pedagogiczną, uwzględniając z „strategią chrześcijańską”, a jednocześnie ukierunkowując treści współczesnej edukacji na priorytety narodowe. W artykule I. Nikitchuk opisuje poglądy pedagoga na temat systemu wartości w wychowaniu młodzieży, a także badaczka charakteryzuje system współczesnych wartości wychowania i rozwoju młodzieży, identyfikuje kluczowe wartości wychowania [9]. Natomiast poglądy N. Dymnich mają charakter integracyjny i nowoczesny, a autorka proponuje zastosowanie metod wychowawczych wskazanych przez O. Vyshnevskiego w celu zwiększenia efektywności oddziaływania materiałów medialnych na kształtowanie duchowych potrzeb młodzieży [8]. M. Stelmakhovych analizuje poglądy pedagogiczne O. Vyshnevskiego pod kątem szerokości i głębi problemów, a także reprezentuje nowy kierunek w teorii wychowania – pansofię pedagogiczną, która „opiera się na zaawansowanych ideach zarówno krajowych, jak i zagranicznych nauczycieli” [13, s. 4]. A. Pohribnyi zauważa, że filozofia ukraińskiej pedagogiki w wizjach O. Vyshnevskiego rozwija się jako koncepcja holistyczna, która ma istotny wymiar aplikacyjny „...naukowca, który tworzył nie tylko dla potrzeb dzisiejszej Ukrainy, ale jednak nawet bardziej – dla pełnoprawnego, zorientowanego w kontekście narodowym państwa europejskiego, którym z pewnością pozostanie ” [10, s. 10]. Y. Rudenko dokonał przeglądu szeregu prac O. Vyshnevskiego pod ogólnym tytułem „Nowoczesna edukacja ukraińska” [11] i zauważył, że każda z nich wpisuje się w całościową pracę teoretyczno-pedagogiczną profesora, w której nowatorskie, dogłębne i analityczne ujęcie wieloaspektowego zjawiska edukacji młodzieży. Naukowiec także podkreśla również znaczenie opracowanego przez O. Vyshnevskiego kodeksu wartości, który zapewnia systematyczność i rzetelność w pracy w zawodzie pedagogicznym [12, s. 25]. Praca O. Vyshnevskiego „Ukraiński ideał wychowawczy i charakter narodowy” [1, 2] charakteryzuje się ciągłym poszukiwaniem optymistycznej odpowiedzi na dramatyczne sytuacje, w których nasz naród zawsze się znajdował i pozostaje do dziś. Praca ta do czasów dzisiejszych wywołuje szereg dyskusji, które tłumaczą się specyfiką obecnego stanu zagrożeń dla państwowości Ukrainy. Analizowane przez naukowców poglądy

i wizje pedagogiczne w dorobku naukowym profesora oraz rozważania nad specyfiką stanu współczesnej edukacji doprowadziły do konieczności powrotu do dziedzictwa pedagogicznego Omelana Vyshnevskiego przy podejmowaniu tematu artykułu.

Wyniki

Prezentacja głównego materiału badawczego. Profesor od lat 80. XX wieku konsekwentnie opowiadał się za demokratyzacją i humanizacją procesu edukacyjnego. Aby wyrazić istotne cechy tego zjawiska, zaproponował innowacje terminologiczne, odrzucając tradycyjne pojęcie „procesu edukacyjnego-wychowawczego” i zastępując je kategorią „edukacji”. Jego zdaniem etymologia pierwszego pojęcia wiąże się z niemiecką myślą pedagogiczną XIX wieku, która była aktywnie adaptowana w Imperium Rosyjskim, a później w ZSRR, natomiast korzenie drugiego terminu tkwią w angielskiej kulturze edukacyjnej. Uczony uważał edukację za „trójjedyny proces uczenia się, wychowania i rozwoju osobistego” [3, s. 53].

Profesor postrzegał strukturę procesu edukacyjnego przez pryzmat uczestników i czynników procesu edukacyjnego: nauczyciela, ucznia i podmiotu działalności. Kluczowym warunkiem przebudowy procesu edukacyjnego opartego na demokratyzacji widział on w zapewnieniu warunków do samodzielnej aktywności ucznia, której organizatorem powinien być nauczyciel. Samodzielna, twórcza aktywność ucznia na lekcji, jak podkreśla naukowiec, jest kluczem do kształtowania człowieka – jednostki opartej na relacjach demokratycznych, do których zmierza nasze społeczeństwo. Takie uczenie ma przede wszystkim charakter rozwojowy, a jego głównym „produktem” nie jest głęboka wiedza, ale „zdolność człowieka do podejmowania inicjatyw – intelektualnych, społecznych i czynników rozwojowych” [4, s. 69-70].

Naukowiec potępiał dominację informacyjnego ukierunkowania edukacji. Już w 1991 roku on zaproponował zrewidowanie tradycyjnych podejść do określania ilości i jakości informacji, jakich uczniowie powinny się nauczyć w formie podstaw nauk ścisłych i w związku z czym należało na usunięcie szeregu dyscyplin z programów szkolnych, zintegrowanie ich z przedmiotami bardziej ogólnymi, a także powierzenia funkcji doboru informacji nauczycielom. Także na początku XXI wieku O. Vyshnevskiy podkreślał, że w szkole mocno utrwalił się przejaw autorytarnej pedagogiki, która oznacza w szczególności wyłączny wpływ informacyjny nauczyciela na uczniów w trakcie lekcji [4, s. 72-73].

Profesor, jako zwolennik pedagogiki kooperatywnej, starał się jaśniej „nakreślić funkcje nauczyciela w kontekście demokratyzacji procesu edukacyjnego: przyjmowanie i przetwarzanie informacji zwrotnej dotyczącej uczenia się, wychowania i rozwoju ucznia; bezpośrednie oddziaływanie na ucznia stymulujące do uczenia się i rozwoju; definiowanie i

przedstawianie przedmiotu aktywności ucznia przez różne formy zadań; oddziaływanie na proces aktywności ucznia za pomocą udostępniania podręczników, pomocy wizualnej i towarzyszącej” [5, s. 66].

Istota pedagogiki kooperatywnej, według naukowca, polega na „demokratycznym i humanitarnym podejściu do dziecka, zapewniającym mu prawo wyboru, własną godność, szacunek, prawo do bycia tym, kim jest, a nie tym, kim nauczyciel chce, żeby zostało” [6, s. 73].

Drugi sposób polega na tym, że nauczyciel starannie przygotowuje zadanie edukacyjne dla dziecka, szczegółowo opracowując jego rozwiązanie w różnych grupach uczniów itp. Funkcją ucznia jest dobrowolne przyjęcie zaproponowanego przez nauczyciela zadania jako swojego własnego i w skutku samodzielnie przez niego rozwiązane. W tym przypadku obaj uczestnicy kształcenia i wychowania – nauczyciel i uczeń – są równoprawni i pozostają podmiotami działania. Psychologiczną podstawą pedagogiki współpracy są relacje współpracy dwóch podmiotów. Tego typu relacje są optymalne dla procesu edukacyjnego, gdyż z jednej strony zachowują funkcję kierowniczą nauczyciela, a z drugiej strony dają uczniowi „możliwość samodzielnego działania” [4, s. 75-76].

Charakteryzując funkcje procesu edukacyjnego (informacyjną, edukacyjną, rozwojową), O. Vyshnevskiy ujawnił ich treściowe i proceduralne cechy, podstawy psychologiczne. Tak, po raz kolejny naukowiec podkreślił dominację komponentu informacyjnego w edukacji we współczesnej szkole ukraińskiej. Jego zadaniem jest kształtowanie u uczniów wiedzy, umiejętności i zdolności, które stanowią kolejne etapy głębokiego przyswajania informacji [6, s. 75-76].

Uczony opisał proces przyswajania informacji, biorąc pod uwagę znane stadia umysłowe: percepcja – pojmowanie i rozumienie – generalizacja – utrwalanie – zastosowanie w praktyce [6, s. 79-81] i w skutek czego, szczegółowo skupił się na psychologicznych i pedagogicznych przesłankach szkolenia umiejętności, zwracając uwagę na celowości i świadomości nauczania, racjonalnego rozłożenia procesu uczenia się w czasie oraz motywacji [6, s. 82].

Profesor wypowiedział się o wychowawczej funkcji edukacji w klasie, którą uważał za kontrolowany i kierowany proces, biorąc jednak do uwagi możliwość „niekontrolowanej” interakcji uczniów z otoczeniem. On zwrócił uwagę na rolę nauczyciela-wychowawcy, który musi zapewnić wsparcie moralne i etyczne. Naukowiec sformułował szereg wymagań wobec nauczyciela jako organizatora procesu edukacyjnego. Nauczyciel powinien zajmować spójne stanowisko moralne, odzwierciedlać postrzeganie autorytetu nauczyciela przez ucznia, znać i brać pod uwagę poglądy i przekonania ucznia, a także nadmieniał na konieczności tworzenia i

wzmocnienia demokratycznego autorytetu nauczyciela i jego umiejętności w pomaganiu uczniowi w samokształceniu i rozwoju [5, s. 92-93].

Interpretacja funkcji rozwojowej procesu edukacyjnego opiera się na autorskiej wizji, gdzie profesor zaproponował własną definicję koncepcji rozwoju jako „ulepszenia funkcji i cech człowieka związanych ze sferą duchową, umysłową, społeczną, fizyczną jego życia, a do głównych warunków rozwojowych jest praca dziecka na granicy jego możliwości w kontekście osiągnięcia coraz bardziej złożonych i wyższych celów” [6, s. 99].

Skutecznym środkiem pedagogicznym w rozwoju każdego ucznia w procesie edukacyjnym O. Vyshnevskiy uważał, że zadanie, które zawiera problem, należy rozwiązać. Każde wezwanie można uznać za pełnoprawne zadanie, gdy „charakteryzuje się ono problematyczną naturą i jest w stanie aktywować potencjał twórczy i badawczy ucznia, wywołując napięcie” [6, s. 101].

W 2001 roku naukowiec opisał cztery rodzaje zadań, w zależności od naturalnych zdolności dziecka: zadania poznawcze, zadania reprodukcyjne, zadania zręcznościowe i zadania twórcze. Nauczyciel staje przed poważnym problemem skonstruowania systemu zadań, które będą dostępne dla każdego dziecka na poziomie jego maksymalnych możliwości. Badacz zastanawiał się także nad kwestią klasyfikacji zadań, które w naukach pedagogicznych często dzieli się na odtwórcze, konstruktywno-wariacyjno-poszukiwawcze i twórcze. Przy czym jednocześnie wskazując na istnienie najłatwiejszego typu zadań (identyfikacja tego, czego się nauczono), on zaproponował dokonać podziału na poziomy, które są związane z poziomem umiejętności ucznia, a mianowicie: podstawowy, średni, dostateczny i wysoki [5, s. 97-98]. W tym kontekście profesor wskazał na kompetentny składnik kształcenia uczniów w szkole, a także bronił skuteczności tych zadań, których rozwiązanie wymaga od ucznia poszukiwania i przyswajania nowych informacji [5, s. 100].

W założeniu naukowca treść kształcenia ma strukturę dwukomponentową i obejmuje komponent informacyjny i komponent aktywności. O. Vyshnevskiy nadmieniał na potrzeby zniwelowania tradycyjnej przewagi komponentu informacyjnego i konieczności ustanowienia „pewnej rozsądnej równowagi między przyswajaniem informacji a rozwojem osobowości”, gdyż działalność ucznia i jego rozwój niekoniecznie muszą odbywać się w oparciu o bardzo szeroki materiał informacyjny [4, s. 112-113].

Mówiąc o komponencie aktywności jako treści kształcenia, naukowiec podkreślał istnienie dwóch typów samodzielnej pracy ucznia: poznawczej i transformacyjnej. Poprzez aktywność poznawczą uczeń postrzega przedmioty, zjawiska, procesy, działania innych osób itp., a następnie systematyzuje i utrwała w pamięci uzyskane informacje. Aktywność

poznawcza charakteryzuje się dominującą jednokierunkowością, definiowaną jako linia biegnąca od świata zewnętrznego do danej osoby. Aktywność transformacyjna charakteryzuje się nastawieniem danej osoby na transformację otoczenia zewnętrznego, czyli linią biegnącą od osoby do przedmiotu. Uczeń, kierując się swoimi potrzebami i celami, dokonuje w nim jakiejś zmiany, czyli przekształca go w inny stan [4, s. 114-115].

O. Vyshnevskyi akcentował, że działania poznawcze i transformacyjne są ze sobą ściśle powiązane. Jednak te drugie działania daje większe możliwości rozwojowe i większe znaczenie przeorientowania procesu edukacyjnego w ukraińskich szkołach. Skupienie się szkoły na wypełnianiu nowego porządku społecznego wiąże się z gruntowną realizacją dwóch trendów: minimalizowania bezpośredniej interakcji między nauczycielem a uczniem, a także odpowiedniego zwiększenia udziału samodzielnej pracy edukacyjnej każdego dziecka; przeorientowanie samodzielne działalności ucznia głównie na rozwiązywanie zadań edukacyjnych i opieraniu się na odniesieniach do środków dydaktycznych [3, s. 97]. Jeśli chodzi o komponent informacyjny treści edukacyjnej to naukowiec wypowiadał się za usunięciem lub ograniczeniem pewnej liczby przedmiotów z programów nauczania, zintegrowaniem ich z przedmiotami o charakterze bardziej ogólnym, a również racjonalizacji informacji na temat każdego przedmiotu itp. Rozwiązanie problemów związanych z ogólną pracą uczniów muszą opierać się według niego na wiarygodnych i rzetelnych danych z badań medycznych, które określałyby rzeczywiste możliwości organizmu dzieci w różnym wieku, co koniecznie należy dostosowywać programy nauczania a nie odwrotnie [4, s. 117].

Zdaniem O. Vyshnevskiego zastanawiając się nad ilością informacji i planami nauczania, jakich potrzebują uczniowie należy kierować się trzema zasadami. Po pierwsze, w edukacji szkolnej informacja (wiedza, umiejętności i zdolności) służy jako środek intelektualnego rozwoju dziecka. Po drugie, każda osoba musi osiągnąć odpowiedni ogólny poziom kulturalny. Tutaj decydującą rolę odgrywają przedmioty humanistyczne – języki ojczyste i obce, historia, ukrainoznawstwo, informatyka itp. Po trzecie, już w szkole, w oparciu o podstawowe orientacje zawodowe, dziecko może i powinno opanować pewną ilość „osobistych” informacji – głównie poprzez dobór przedmiotów lub naukę w klasach specjalistycznych. Tylko w takim przypadku przyswajanie informacji na poziomie zaawansowanym ma prawdziwy sens [4, s. 117-118].

Profesor podkreślał potrzebę nowego podejścia do jakości informacji udostępnianych dla uczniów, a także opowiadał się za dalszą humanizację informacyjnego komponentu kształcenia, co powinno się odbywać poprzez zwiększenie szczególnego znaczenia tych dyscyplin humanistycznych, które przyczyniają się do kształtowania człowieczeństwa i samoświadomości narodowej: historii, literatury, języka ojczystego itp. On wypowiadał się za

humanizowanie zarówno nauk ścisłych jak i przyrodniczych, w tym za zwiększenie udziału przedmiotów estetycznych w programie nauczania szkół średnich [5, s. 108-109], a przy doborze informacji z określonej dziedziny nauki główną rolę należy przyznać nauczycielowi, a tworzenie programów nauczania, oferowanie przedmiotów fakultatywnych, rozstrzygnięcie kwestii studiowania religii, etyki chrześcijańskiej itp., należy pozostawić radom szkolnym [4, s. 119-120].

Analizę tych problemów przeprowadził O. Vyshnevskiy, rozważając kwestię indywidualizacji nauczania i dostosowania informacji edukacyjnej do możliwości i potrzeb dziecka, doszedł do wniosku o konieczności podjęcia tych kroków poprzez profilowanie edukacji, zapewnienie wyboru dyscyplin naukowych, rodzaju placówki edukacyjnej, kształcenia fakultatywnego (dodatkowego), konsultacji indywidualnych itp.

W kontekście aktów prawnych z lat 90. i początku XXI wieku O. Vyshnevskiy zwrócił uwagę na próby władz oświatowych zmierzające do ustanowienia niezmiennego i zmiennego składnika standardów edukacyjnych. Tutaj 90% czasu nauczania poświęcone składnikowi niezmiennemu w klasach początkowych, a około 84% w szkołach średnich i wyższych. Komponent ten tworzy placówka oświatowa i w klasach początkowych przeznaczają się 10% czasu, a w szkołach średnich i gimnazjach – około 16%. Profesor pochwalał takie podejście, ale nadal wskazywał na jego pewne ograniczenia. Naukowiec akcentował, że w systemach edukacyjnych krajów o ugruntowanych tradycjach demokratycznych część zmienna stanowi aż 60–70% czasu nauczania i jest zorientowana na wybór dziecka, uwzględniając jego możliwości i potrzeby. Naukowiec akcentował również uwagę na znaczeniu profilowaniu klas w szkole dla realizacji zadania indywidualizacji nauczania [5, s. 111-112].

Ciekawymi są również poglądy naukowca na temat nauczania języków obcych w szkole. W jednym ze swoich artykułów z 2001 roku O. Vyshnevskiy pisał, że ucząc się języków obcych należy najpierw wykonać dwa kroki organizacyjne. Po pierwsze, skrócić czas naukę. Jego zdaniem długość kursu przyczynia się do zmniejszenia umiejętności i powoduje zapomnienie. Czas przeznaczony na ten przedmiot należy wykorzystać w sposób skoncentrowany – zarówno w szkole (przez 2 lata), jak i w szkole wyższej – 4-5 godzin lekcyjnych tygodniowo. Po drugie, O. Vyshnevskiy uważał, że należy dosłuchiwać się rady K. Ushynskiego, który zalecał nie stosować naukę języków obcych dzieciom o słabych wynikach w nauce. Taka nauka nie daje im nic poza kompleksem niższości. Ostatecznie, nawet jeśli pozostawimy ten przedmiot jako obowiązkowy dla wszystkich, to dla takich dzieci, zdaniem O. Vyshnevskiego, wskazane jest oferowanie języka pokrewnego (na przykład polskiego) jako języka obcego [2, s. 43-44].

Profesor zdefiniował zasady dydaktyczne jako „podstawowe idee, które przenikają wszystkie poziomy i komponenty edukacji i wykazują ich systemową integralność” [6, s. 118]. On dzielił je na tradycyjne i nowe, które spowodowane nowym porządkiem społecznym. Do zasad tradycyjnych naukowiec zaliczył następujące: naukowość, systematyczność, kształcenie, związek edukacji z życiem, dostosowanie do natury, indywidualizacja, aktywność i jasność.

Zaproponowane przez niego szereg nowych zasad dydaktycznych, które „podyktowane intensyfikacją procesów demokratyzacji i humanizacji procesu edukacyjnego” [6, s. 119-122]. W skutek czego profesor wyróżnił siedem zasad: edukacja zorientowana na jednostkę; różnicowanie pojęć i równowaga procesów uczenia się, rozwoju i wychowania; zapewnienie harmonii w rozwoju duchowym, umysłowym, społecznym i fizycznym dziecka; partnerstwa między jednostkami edukacyjnymi; orientacja na „złoty środek” (unikanie skrajności); problemy w budowaniu procesu edukacyjnego; biorąc pod uwagę cechy etnopsychologiczne dziecka [6, s. 123-125].

Wniosek

Formułowane przez O. Vyshnevskiego, nowych zasad dydaktyki miały charakter hipotetyczny i koncepcyjny, niekiedy wykraczały poza ramy teorii uczenia się i odnosiły się do innych aspektów procesu edukacyjnego i transformacji ukraińskiej edukacji jako całości. Profesor zaproponował zastąpienie pojęcia „procesu edukacyjnego” terminem „edukacja”, przez który rozumiał potrójny proces uczenia się, wychowania i rozwoju jednostki. Dążąc do przekształcenia procesu edukacyjnego w oparciu o zasady demokratyczne i humanistyczne, on wypowiadał się za koniecznością zapewnienia uczniom warunków do samodzielnej pracy w klasie. Profesor przeanalizował funkcje informacyjne, edukacyjne i rozwojowe procesu edukacyjnego, zidentyfikował ich podstawy psychologiczne, treść oraz składniki metodologiczne oraz organizacyjne. Uczony opisał główne zasady dydaktyczne, a także zaproponował szereg nowych założeń, wynikających ze współczesnych trendów i wyzwań społecznych.

Literatura

1. Вишневецький О. Дитиноцентризм і системно-ціннісний підхід до змісту виховання. *Рідна школа*. 2002. № 5. С. 37–40.
2. Вишневецький О. Навчання іноземних мов : у пошуках нових підходів. *Вишневецький О. На ниві оновлення освіти. Етюди на контроверсійні теми*. Дрогобич: Швидкодрук, 2015. С. 42–45.
3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Коло, 2003, 528 с.

4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-е, допр. і доп. Дрогобич : Коло, 2006, 608 с.
5. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Навчальний посібник. Вид. 3-е, допр. і доп. Київ : «Знання», 2008. 566 с.
6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Навчальний посібник. Вид. 4-е, допр. і доп. Дрогобич: Посвіт, 2022. 564 с.
7. Галів М. Ідея автентичності української педагогіки в наукових працях Омеляна Вишневського. Педагогічна Академія : наукові записки. 2024. Вип. 7. С. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12742014> (дата звернення: 09.08.2025)
8. Димніч Н. Психолого-педагогічні методи виховання Омеляна Вишневського: застосування у журналістських текстах в умовах війни. Освітні процеси в умовах війни
 1. та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи: матеріали всеукраїнського
 2. науково-педагогічного підвищення кваліфікації (4 березня – 14 квітня 2024 р.). Львів–
 3. Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 113–116).
9. Нікітчук І. Система цінностей у творчій спадщині Омеляна Вишневського. Школа: інформаційно-методичний журнал. 2014. № 11. С. 36–39.
10. Погрібний А. З глибин національного досвіду. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. С. 9–10.
11. Руденко Ю. Педагог Божою милістю. Освіта. Всеукраїнський громадсько політичний тижневик. 2000. № 24 (24–31 травня). С. 6.
12. Руденко Ю. Українська педагогіка: національні цінності, виховні ідеали. Книжник review. 2004. № 24(105). С. 25.
13. Стельмахович М. Вступне слово. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів: Львівський обласний науково-методичний інститут; Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г.Ващенка, 1996. С. 4–5.

